

Сюзанна Красько

Національний університет «Львівська політехніка»,
Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти
студентка магістратури

Наталія Слотвінська

Національний університет «Львівська політехніка»,
Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти,
асистент кафедри кримінального права і процесу,
кандидат юридичних наук
<https://orcid.org/0000-0002-2756-4557>

ПОРУЧИТЕЛЬ ЯК ОСОБА, ЩО ЗАСЛУГОВУЄ НА ДОВІРУ

<http://doi.org/10.23939/law2020.28.246>

© Красько С., Слотвінська Н., 2020

Стаття присвячена питанню, що становить інтерес науковців та практиків у контексті застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки – характеристики особи поручителя, як такої, що заслуговує на довіру. Дослідження положень чинного законодавства та результатів наукових праць вчених обґрунтовано дозволило сформулювати відповідні висновки. Так, аналіз положень Кримінального процесуального кодексу України дає можливість стверджувати, що поручителів, котрі «заслужують на довіру» під час обрання запобіжного заходу у вигляді особистої поруки, за загальним правилом, повинно бути декілька (двоє і більше, причому конкретну кількість поручителів визначає слідчий суддя, суд), і вони у своїй взаємодії повинні виконати взяті на себе зобов'язання. Зазначене підтверджується тим, що обставиною за якої слідчий суддя або суд, може визнати достатньою наявність одного поручителя, є характеристика його як особи, що заслуговує на «особливу довіру».

Вважаємо, що вирішуючи питання про застосування такого запобіжного заходу як особиста порука, слідчий суддя, суд повинні встановити характер відносин між потенційним поручителем (поручителями) та підозрюваним, обвинуваченим. Вказане зумовлено метою застосування даного запобіжного заходу, а саме забезпечення належної процесуальної поведінки підозрюваного, обвинуваченого та його своєчасної участі у кримінальному провадженні (наприклад, у проведенні слідчих (розшукових) дій). Адже лише особа котра матиме вплив на конкретного підозрюваного, обвинуваченого, зможе виконати взяті на себе зобов'язання і досягти необхідного результату, в іншому разі (навіть за умови беззаперечного авторитету у інших осіб) доцільність та ефективність такого запобіжного заходу сумнівна.

Отже, взаємодовірливий характер відносин між поручителем та підозрюваним, обвинуваченим, визнання авторитету поручителя підозрюваним, обвинуваченим є важкими чинниками, що можуть вплинути на досягнення мети запобіжного заходу у вигляді особистої поруки, а тому слідчий суддя, суд розглядаючи клопотання слідчого,

прокурора про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки повинен упевнитися у існуванні обставин, що підтверджують наявність зазначених відносин.

Ключові слова: кримінальне провадження, запобіжні заходи, особиста порука, поручитель, підозрюваний, обвинувачений, слідчий суддя, суд, довіра, особлива довіра.

Постановка проблеми. Застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки завжди було і залишається одним із найбільш актуальних питань теорії та практики досудового розслідування і судового провадження.

Правовий статус поручителя, його особа – ось наріжні питання, що складають основу проблеми обрання запобіжного заходу у вигляді особистої поруки.

Аналіз дослідження проблеми. Зазначена проблематика не обділена увагою дослідників, згаданим питанням присвячені десятки наукових розвідок таких вчених, як Чухраєва Д., Фоміни Т., Рибалко В., Білецької К., Дрозд В., Патики Л., Данченко Т., Захарко А., Шевчука М. та ін.. Автори у своїх працях окреслюють і досліджують різноманітні характеристики, якими повинна бути наділена особа поручителя. Науковці обґрунтовано стверджують, що поручителями можуть бути: лише повнолітні особи, цивільно правоздатні і такі, що не оголошені боржниками [1], які згодні і бажають набути правового статусу поручителя, непричетні до розслідуваного злочину, є законотрухняними, ознайомлені з суттю обвинувачення або підозри [2] тощо.

Водночас, на практиці запобіжний захід у вигляді особистої поруки, як захід забезпечення кримінального провадження, є малозастосовним, про це, зокрема, свідчать статистичні дані, згідно з якими у 2019 році на розгляді слідчих суддів України перебувало 59 тисяч 727 клопотань про застосування запобіжних заходів, з числа котрих лише 59 клопотань про застосування такого запобіжного заходу як особиста порука, в результаті розгляду яких задоволено 29 клопотань [3].

В межах даної наукової статті буде охарактеризовано неоднозначне і таке, що підлягає розширеному тлумаченню питання, що виникає під час обрання і застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки – характеристика особи поручителя, як такої, що заслуговує на довіру.

Метою статті є аналіз законодавчо встановлених вимог, яким повинна відповідати особа, котра залучається як поручитель у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (зі змінами та доповненнями) (далі у тексті – КПК) характеризує поручителя як особу, що «заслуговує на довіру» та письмово поручається за виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, що передбачені статтею 194 КПК України, і зобов'язується, за необхідності, доставити його (підозрюваного, обвинуваченого) до органу досудового розслідування чи в суд на першу про це вимогу [4].

Аналіз положень Кодексу дає можливість стверджувати, що таких осіб, що «заслуговують на довіру» під час обрання запобіжного заходу у вигляді особистої поруки, за загальним правилом, повинно бути декілька (дві і більше, причому конкретну кількість поручителів визначає слідчий суддя, суд), і вони, у своїй взаємодії повинні виконати взяті на себе зобов'язання. Зазначене підтверджується тим, що обставиною за якої слідчий суддя або суд, може визнати достатньою наявність одного поручителя, є характеристика його як особи, що заслуговує на «особливу довіру».

В цьому контексті важливо, що відповідно до роз'яснення Міністерства юстиції України від 24 квітня 2017 року «Про деякі питання застосування особистої поруки в кримінальному провадженні», особиста порука повинна бути заснована на довірі до особи поручителя з боку слідчого

судді чи суду, ґрунтуватися на особливих моральних якостях поручителя, його авторитеті. У роз'ясненні зазначено, що особлива довіра до особи може бути продиктована її соціальним статусом, характером чи родом занять. Також в роз'ясненні вказано, що до осіб, які заслуговують на особливу довіру, можна віднести народних депутатів, депутатів місцевих рад, державних діячів, керівників органів центральної або місцевої влади, осіб, відзначених державними нагородами, громадян, які мають визначні спортивні відзнаки тощо [5].

Отже, основною умовою залучення особи як поручителя є наявність особи (осіб), що наділена (ні) описаними якостями і гарантує (ють) (синонім від «поручитися»), що доставить (доставлять) підозрюваного, обвинуваченого до органу досудового розслідування чи в суд на першу про те вимогу, а також, що підозрюваний, обвинувачений виконуватиме покладені на нього процесуальні обов'язки.

Враховуючи відповідальне становище поручителя, варто погодитися з думкою Трункової Л., щодо того, що довіра до нього (них) повинна «на чомусь» ґрунтуватися [6]. Тому, як вірно зазначає Фоміна Т. «перевірка даних про особу поручителя є обов'язковим етапом під час застосування особистої поруки. З цією метою, готуючи відповідне клопотання, слідчий, прокурор може витребувати довідки, характеристики з місця роботи, проживання поручителя. Разом з тим особа, яка бере на поруки підозрюваного, обвинуваченого може надати матеріал, який її характеризує, й самостійно» [7].

Водночас, обґрунтовано можемо стверджувати, що при обранні аналізованого запобіжного заходу недостатньо лише довіри з боку слідчого судді, суду. Вважаємо, що вирішуючи питання про застосування такого запобіжного заходу як особиста порука, слідчий суддя, суд повинні встановити характер відносин між потенційним поручителем (поручителями) та підозрюваним, обвинуваченим. Вказане зумовлено метою застосування даного запобіжного заходу, а саме забезпечення належної процесуальної поведінки підозрюваного, обвинуваченого та його своєчасної участі у кримінальному провадженні (наприклад, у проведенні слідчих (розшукових) дій). Адже лише особа, котра матиме вплив на конкретного підозрюваного, обвинуваченого, потенційно зможе виконати взяті на себе зобов'язання, досягти необхідного результату, в іншому разі (навіть за умови беззаперечного авторитету у інших осіб) доцільність і ефективність такого запобіжного заходу сумнівна.

Зазначене пояснюється ще й тим, що особа, яка виступає особистим поручителем, «не завжди здатна об'єктивно оцінити ситуацію, інколи помилково може вважати, що користується достатнім авторитетом у підозрюваного, обвинуваченого та здатна належним чином впливати на його поведінку» [8].

Висновок. Отже, взаємодовірливий характер відносин між поручителем та підозрюваним, обвинуваченим, визнання авторитету поручителя підозрюваним, обвинуваченим є вагомими чинниками, що можуть вплинути на досягнення мети запобіжного заходу у вигляді особистої поруки, а тому слідчий суддя, суд розглядаючи клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжного заходу у вигляді особистої поруки повинен упевнитися у існуванні обставин, що підтверджують наявність зазначених відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Духовской М. (1910). Русский уголовный процессъ. Москва : Тип. А. П. Поплавского. 448 с.
2. Захарко А. (2011). Спеціальні правила застосування запобіжних заходів, пов'язаних з порукою. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. № 1. С. 313–319.
3. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2019 рік. URL: <https://rv.court.gov.ua/tu18/statistics/901047/>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
5. Про деякі питання застосування особистої поруки в кримінальному провадженні: повідомлення Міністерства юстиції України від 24.04.2017 р. URL: <https://minjust>.

gov.ua/news/. 6. Трунова Л. (2002). Современные проблемы применения мер пресечения в уголовном процессе : дис. ... д-ра юрид. наук. М. 419 с. 7. Фоміна Т. (2018). Процесуальний статус поручителя у кримінальному провадженні: проблеми визначення та шляхи удосконалення. *Проблеми законності*. Вип. 142. С. 200–210. 8. Білецька К. (2014). Особа поручителя в кримінальному процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Випуск 29. Том 2. С. 159–162.

REFERENCES

1. Dukhovskoi, M. (1910). *Russkii uholovnyi protsess* [Russian criminal trial]. Moskva : Typ. A. P. Poplavskoho, 448 p. 2. Zakharko, A. (2011). *Spetsialni pravyla zastosuvannia zapobizhnykh zakhodiv, poviazanykh z porukoju* [Special rules for the application of precautionary measures related to the guarantee]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. No. 1. P. 313–319. 3. *Zvit sudiv pershoi instantsii pro rozghliad materialiv kryminalnoho provadzhennia za 2019 rik*. [Report of the courts of first instance on the consideration of materials of criminal proceedings for 2019]. URL: <https://rv.court.gov.ua/tu18/statistics/901047/>. 4. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 roku* [Criminal Procedure Code of Ukraine of April 13, 2012] (zi zminamy i dopovnenniamy)iu URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. 5. *Pro deiaki pytannia zastosuvannia osobystoi poruky v kryminalnomu provadzhenni: povidomlennia Ministerstva yustytysii Ukrainy vid 24.04.2017 r.* [On some issues of the use of personal bail in criminal proceedings: notification of the Ministry of Justice of Ukraine dated 24.04.2017]. URL: <https://minjust.gov.ua/news/>. 6. Trunova, L. (2002). *Sovremennye problemy prymeneniya mer presecheniya v uholovnom protsesse* [Modern problems of application of preventive measures in criminal proceedings]: dys. ... d-ra yuryd. nauk. Moskva. 419 p. 7. Fomina, T. (2018). *Protsesualnyi status poruchytelia u kryminalnomu provadzhenni: problemy vyznachennia ta shliakhy udoskonalennia*. [Procedural status of the guarantor in criminal proceedings: problems of definition and ways of improvement]. *Problemy zakonnosti*. Vyp. 142. P. 200–210. 8. Biletska, K. (2014). *Osoba poruchytelia v kryminalnomu protsesi*. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. [The person of the guarantor in criminal proceedings. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University]. *Seriia Pravo*. Vyp. 29. T. 2. P. 159–162.

Дата надходження 11.08.2020 р.

Suzanna Krasko

graduate student

Educational – Scientific Institute of Law,

psychology and innovative education

Lviv Polytechnic National University

Natalia Slotvinska

assistant of the Department of Criminal Law and Procedure

Educational – Scientific Institute of Law,

psychology and innovative education

Lviv Polytechnic National University,

Ph.D.,

<https://orcid.org/0000-0002-2756-4557>

GUARANTOR AS A PERSON DESERVING TRUST

Abstract. The article is devoted to the issue of interest to scientists and practitioners in the context of the application of a precautionary measure in the form of a personal guarantee – a description of the guarantor’s personality as trustworthy. The study of the provisions of current legislation and the results of the scientific work of scientists has reasonably allowed us to draw appropriate conclusions. Thus, the analysis of the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine makes it possible to argue that guarantors who «deserve to trust» when choosing a measure of restraint in the form of personal bail, as a general rule, should be several (two or more), and they should fulfill the undertaken obligations. This is confirmed by the fact that the circumstance under

which the investigating judge or court may find sufficient the presence of one guarantor is the characterization of him as a person who deserves «special trust».

We believe that when deciding on the application of such a precautionary measure as a personal guarantee, the investigating judge, the court must establish the nature of the relationship between the potential guarantor (guarantors) and the suspect, the accused. This is due to the purpose of this precautionary measure, namely to ensure the proper procedural behavior of the suspect, accused, and his timely participation in criminal proceedings (for example, in the conduct of investigative (search) actions). After all, only a person who will have an impact on a particular suspect, accused, can potentially fulfill its obligations, achieve the desired result by their actions, otherwise (even with the undisputed authority of others) the feasibility and effectiveness of such a precautionary measure are questionable.

Thus, the mutual trust between the guarantor and the suspect, accused, recognition of the authority of the guarantor suspect, accused are important factors that may affect the achievement of the purpose of the precautionary measure in the form of personal bail, and therefore the investigating judge event in the form of a personal guarantee must ensure the existence of circumstances that confirm the existence of these relations.

Key words: criminal proceedings, precautionary measures, personal guarantee, surety, suspect, accused, investigating judge, court, trust, special trust.